

“

ŞAM TIBBİYESİ ECZACILIK SINIFI
FARMASÖTİK TEKNOLOJİSİ (GALENİK) BÖLÜM BAŞKANI

ECZACILIĞA ADANMIŞ BİR ÖMÜR: **Eczacı Ethem Özcan**

Ecz. Ramiz Fidan

”

Her meslek dalında duayen isimlerle karşılaşırız. Şam Tıbbiyesi Eczacılık Sınıfı Farmasötik Teknolojisi Bölüm Başkanı Eczacı Ethem Özcan da bu isimlerden biri. 1959 yılının Şubat'ına kadar Kırıkhan'ın tek ve ilk müslüman eczacısı olarak mesleğini sürdüren Ecz. Ethem Özcan'ın yaşamındaki tüm ayrıntıları 11x16 cm ebatlarında, kırmızı cilt bezi ile kaplı not defterindeki kendi tuttuğu notlarından öğreniyoruz.

Ecz. Ethem Özcan'ın hayatı ve mesleğimize kattıklarına geçmeden önce kısaca Şam Eczacılık Sınıfı'nın tarihçesinden bahsetmekte yarar var.

O zamanki ismiyle Dersaadet'te (İstanbul) 14 Mayıs 1839 tarihinde, Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye-i Şâhane Eczacı Sınıfı'nın açılışından sonraki yıllarda, Osmanlı'nın önemli merkezlerinde de tıp ve eczacılık sınıfları açılması gündeme gelmiş ama Osmanlı'nın gerek kapitülasyon gerekse de savaflara bağlı mali gücünün yeterli olmaması nedeniyle ancak Suriye Vilayeti'nin önemli kenti olan Şam'da Şam Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiyesi (Şam Tıp Mektebi) açılabilmiştir.

Şam'da tıp ve eczacılık mektebinin açılmasında; Beyrut'ta bulunan Amerikan Tıp ve Eczacılık Okulu ile Fransız Katolik Tıp Okulu'nun, eğitim yanında dini misyonerlik fonksiyonlarını da yürütme eğilimlerinin de etkisi olmuştur. Ayrıca Şam'ın yüzyıllarca önemli bir yerleşim merkezi olması ve İstanbul-Mekke demiryolunun üzerinde

bulunması da bir diğer faktördür.

Şam Mektebi-i Tıbbiye-i Mülkiyesi, II.Abdülhamit'in tahta çıkışının yıldönümü olan 31 Ağustos 1903 tarihinde, Şam'ın Salihye yolundaki Ziver Paşa Konağı kiralanarak faaliyete geçmiştir.

1902 tarihinde Suriye Vilayeti'nde ortaya çıkan kolera salgını önlemek üzere Ecz.Kimyager Charles Bronkowski Paşa başkanlığındaki bir heyet 04 Kasım 1902 tarihinde Şam'a gönderilmiş, kolera salgını önlenince de Bronkowski Paşa Şam Tıbbiyesi

Eczacı Sınıfı'nın kuruluşunda görev almış, 25 Ağustos 1903 tarihinde ise Fevzi Paşa geçici görevle Eczacı Sınıfı müdürü olarak atanmıştır. 16 Ekim 1903 tarihli fetva (kararname) ile atanan Dr.Memduh Bey'in göreve başlamasına kadar sürmüştür.

Şam Eczacılık Sınıfı 14 Ekim 1903 tarihinde eğitime başlamıştır. Okulun açılışıyla birlikte Şam Hamidiye Hastanesi'nin bahçesinde kalıcı binanın yapımına başlanmış, 21 Mart 1914 tarihinde bu binada eğitime devam edilmiştir. I. Dünya Savaşı'nın çıkması üzerine eğitime bir süre ara verilmiştir. 15 Eylül 1916 tarihinde Beyrut'ta bulunan

Fransız Katolik Tıp Mektebi'ne taşınmıştır. 1918 yılında Beyrut'un İngilizler tarafından işgalinden sonra 04 Ekim 1918 tarihinde 289 eczacı mezun vererek kapanmıştır. İngiliz işgaline bağlı son öğretim kadrosu zorluklarla dolu bir yolculuktan sonra Dersaadet'e (İstanbul'a) ulaşmışlardır.

Bursa Eczacılık Tarihi çalışmalarında eczacılık tarihi ile ilgili birçok kitap, makale, deneme,

719

Oda Kayıt No. 4

(1).....

Birlik Sicil No.

(2).....

719

Adana Eczacı Odasına giriş talepnamesi
4 en Bilgi

Vefat

29/9/319

Adı Ethem Diploma No. 214/I33 Tarihi 19/4/944
Soyadı Özcan Mektepten çıkış tarihi 1319
Doğum yeri İstanbul Neşet ettiği Eczacı mektebi Askeri
Doğum tarihi 1297 Diğer yüksek tahsil ve ihtisası yok
Evli veya bekâr Evli Askerlik durumu ve rütbe Kd. Yüzbaşı terhis
Çocukları olup olmadığı var Bildiği yabancı diller yok
Varsa doğum tarihleri 1332 Orhan, 1334 Handan, 1336 Neriman 1338 Suzan
Müesseseye açma veya devralma tarihi 1/1/1949 devren
Talepnamenin tanzim edildiği tarihte mesleki mesguliyeti Eczacılık

Mahkûmiyeti olup olmadığı (Kanun madde 16) Mahkûmiyeti yok
Kısa hal tercümesi 1319 Askeriye Eczacı Mektebinden mezun olup İstanbulda Merkez Osmaniyede Sefakat Mardin de Öksüzadeler Eczanesini açmış Sam Tibbiyesi İspençiyari Muallimi Eczacı başlığını Ayrıca Ordu da Muhtelif Askeri vazifelerini ifa ile 1330 da Emekliye ayrıldı.

Bu giriş talepnamesindeki beyanların doğruluğunu teyit eder ve bunlardan doğacak her türlü mes'uliyeti kabul ve taahhüt ederim.

Adres: Ethem Özcan Kanatlı Caddesi Selamet Eczanesi
Kırıkhan/ Hatay

(1) Bu numara Oda tarafından konacaktır.

(2) Bu numara Merkez Heyeti tarafından konacaktır.

Not : Bu talepname ile birlikte 6 adet 4,5 X 6 vesika fotoğrafı gönderilir.

bildiri bulunmakta. Ancak dökümanlar içinde Şam Eczacılık Sınıfı öğretim kadrosunda 3 öğretim görevlisinin yer aldığı belgelenmekte, 4. öğretim görevlisi ve İспенçiyar Bölüm Başkanı Ecz. Ethem Özcan'a ilişkin bir belgeye, dökümana rastlanmamaktaydı. Eczacılık tarihi ile yayınlarda Şam Eczacılık Sınıfı öğretim görevlileri;

1. 1901 İstanbul Eczacılık Sınıfı mezunu İsmail Hakkı Bey (Yeşilyurt; [1876-1967] 2.500 kuruş maaşla Fizik, Botanik, Jeoloji dersleri vermiştir.

2. Mustafa Hakkı Bey (Nalçacı) [1882-1953] 2.500 kuruş maaşla organik kimya, anorganik kimya ve analitik kimya dersleri vermiştir.

3. Ligor Taranadikis (Uruta Kimyacı) (1875-1956) Ocak 1904'te 1.000 kuruş maaşla kimya muallim muavini (aday öğretmen) olarak göreve başlamış, daha sonra 2.kimyager muallimi olarak yaptığı görev dışında başka bir belge ve bilgiye rastlanmamıştır.

Mustafa Hakkı Nalçacı Şam Eczacılık Okulu'nun kapanmasından sonra Bursa Belediyesi'nde 2.000 kuruş maaşla göreve başlamıştır. (Bursa Eczacılık Tarihi ve Almanagi'nda Mustafa Hakkı Nalçacı ile ilgili daha detaylı bilgi verilecektir.)

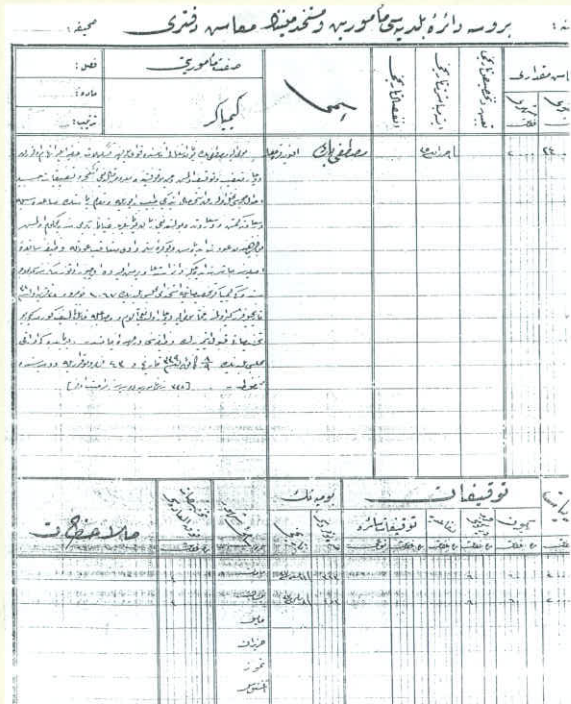
Eczacı Ethem Özcan Tarih araştırmacılarının en büyük handikaplarından biri, arşivlerde yer alan boş dosyalar veya dişe kovuğa dokunmayan bilgiciklerdir. Ama şaşırtıcı olan da, araştırmacıların bazen ummadık zamanda mucizevi belgeleri adeta altın tepsiye konmuş şekilde önünde bulmasıdır.

Bursa Eczacılık Tarihi ve Almanagi çalışması çerçevesinde 1956 T.E.B kuruluş yılının T.E.B 7. Bölge Eczacı Odası dosyasında diğer illere Bursa'dan giden meslektaşlarımızın özgeçmişlerini araştırırken 4. Bölge Adana Eczacı Odası üye kayıt formları içinde yer alan 4 nolu üye Ecz.Ethem Özcan'ın giriş talepnameini buldum. Şam Tıbbiyesi İспенçiyari Muallimi Eczacı Başkanlığı yapmış Ecz.Ethem Özcan, diğer bir deyişle Farmasotik Teknolojisi (GALENİK) Bölüm Başkanı, Şam Tıbbiyesi Eczacılık Sınıfı 4. öğretim görevlisi, Antakya'nın Kırıkhan ilçesinde SELAMET Eczahanesi sahip ve mesul müdürünün fotoğrafı belgesi elimdeydi.

Ecz.Remzi Kocaer'e ait 1949-1965 Eczacılık almanakları, Turhan Baytop'un Eczacılık Tarihi, Naşit Baylav'ın Eczacılık Tarihi, Ekmeleddin İhsanoğlu'nun Suriye'de Modern Osmanlı Sağlık Müesseseleri, Hastaneler ve Şam Tıp Fakültesi, Gülnur-Mert Saldalçı'nın belgelerle Eczacılık Tarihi Şişeşer II. Yayınını inceledikten ve birkaç telefon görüşmesinden sonra Ecz.Ethem Özcan'ın Kırıkhan'da oturan en küçük kızı Suzan ve damadı Abdo Taş'a ulaştım. Suzan Hanım 81 yaşında olmasına rağmen pırıl pırıl bir zekaya sahipti.

24 Haziran 2003 tarihinde Kırıkhan'da kendileriyle buluştum. Suzan Hanım babasının 1944 yılında aldığı II.nüsha diplomasını, askeri eczacılık okulundaki 2 fotoğrafını, aile fotoğraflarını ve de 1937 yılında alınıp doğumundan bu yana yaptıklarını tarih, ay, gün vererek not aldığı kırmızı kaplı günlüğünü geçici olarak bana verdi. Yaklaşık 4-5 saatlik dopdolu sohbet sonrasında bilgiler ve belgelerle Bursa'ya döndüm.

Eczacı Ethem Özcan'ın hayatı incelendiğinde 3 ayrı yaşam dönemi karşımıza çıkıyor.
1.Askeri Eczacılık dönemi
2.Serbest Eczacı olarak gezgin dönemi
3.Kırıkhan dönemi

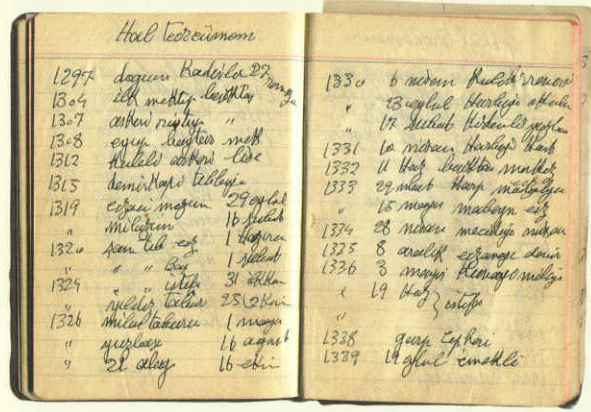

Askeri Eczacılık Dönemi

Ecz. Ethem Özcan, Musa Salih Bey ile Misli Hanım çocuğu olarak 27 Ramazan 1297'de (1881) İstanbul Tophane Kadirler mahallesinde dünyaya gelmiştir. İlk mektebe 1888 yılında Beşiktaş'ta başlamış, ilk mektebin bitiminden sonra 1891 yılında Askeri Rüştüye'ye girmiş ve hayatının askeri eczacılık sürecine böylece başlamıştır. Sırasıyla 1892 yılında Eyüp Baytar Mektebi'ne, 1896 Kuleli Askeri Lisesi'ne, 1899 Demirkapı Tıbbiyesi'nde öğrenimine devam etmiş, oradan da eczacılık sınıfına ayrılarak 29 Eylül 1903 tarihinde 214/133 nolu diploma ile eczacılık mesleğine ilk adımını atmıştır. Aynı gün 13/319 sicil numarası ile askeri eczacı olarak görevine başlamıştır. 16 Şubat 1903'te Teğmen (Mülazım) rütbesini almış, 1 Haziran 1904'te Şam Tıbbiyesi Eczacılık Sınıfı'na İspançiyari dersleri vermeye başlamıştır. 1 Şubat 1904 baş eczacı görevine getirilmiş, 4 yıl bu görevi sürdürdükten sonra 31 Ekim 1908 yılında Şam Eczacılık Sınıfı'ndaki İspançiyari başeczacılığı görevinden istifa ederek İstanbul'a dönmüştür. 25 Kasım 1908 tarihinde ise Yıldız Taburu'nda askeri eczacı olarak görevine başlamıştır.

Ethem Özcan'ın güncesindeki ve T.E.B Giriş Talepnamesi'ndeki kayıtlar göz önüne alındığında İsmail Hakkı Bey ve Mustafa Hakkı Bey ile beraber göreve başladığı düşünülmektedir.

Askeri eczacı olması nedeniyle de maaş defterinde adının geçemeyeceği Ligor Efendi'nin Ocak 1904'te Şam Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiyesi'ne gelişinden hemen sonra 1 Şubat 1904'te başeczacılığa atanması ve Ligor Efendi'nin diğer öğretim görevlilerinin 2500 kuruş maaş alırken 1000 kuruş maaş alması Ligor Bey'in asistan olarak görev yaptığı kanaatlerini güçlendirmektedir.

1910 yılı Üstteğmen Ecz. Ethem Bey için önemli bir yıl olmuştur. 1 Mayıs 1910 tarihinde Milas taburuna tayini çıkmış, 16 Ağustos 1910 tarihinde yüzbaşı rütbesine yükselmiş, 16 Ekim'de 21. Alay'a ataması yapıldıktan 5 gün sonra da Fahriye Hanım'la evlenmiştir. 4 yıl 21. Alay'da görev yaptıktan sonra 6 Nisan 1914 tarihinde Kuleli revirine atanmış ve 23 Eylül 1914 tarihinde Harbiye Okulu'nun revirinde göreve başlamıştır. 17 Şubat 1914 tarihinde kıdemli yüzbaşı olmuştur.

11 Haziran 1916 tarihinde İstanbul Beşiktaş'ta Merkez Eczahanesi'ni açmış, bir yandan askeri eczacılık yaparken bir yandan da ilk serbest eczanesini de açmıştır.

29 Mart 1917 tarihinde Harp Madalyası ile onurlandırılan Ethem Özcan, 15 Mayıs 1917 tarihinde Mabeyn (Saray) Eczahanesi'nde göreve başlamış ve 8 Nisan 1918 tarihinde de Mecidiye Nişanı ile onurlandırılmıştır.

Anadolu'da Kurtuluş Savaşı başlamak üzeredir. Eczacı Ethem Özcan 9 Aralık 1919 tarihinde Beşiktaş'taki Merkez Eczahanesi'ni devretmiş ve 3 Mayıs 1920 tarihinde Kuvayi Milliye Teşkilatı'na üye olmuştur. Aynı yıl 19 Haziran'da Mabeyn (Saray) Eczahanesi'ndeki görevinden istifa ederek Kurtuluş Savaşı'nda Mustafa Kemal'in askerleri için eczacılık görevine başlamış, bu dönemde garp cephesinde görev yapmıştır.

Eczacı Ethem Özcan 19 Eylül 1923 tarihinde askeriyeden emekliye ayrılmıştır.

Serbest Eczacılık Dönemi

Ecz.Ethem Özcan'ın askeri eczacılık döneminde 4 çocuğu dünyaya gelmiş, 10 Nisan 1916 tarihinde Orhan, 3 Ocak 1918 tarihinde Handan, 1 Şubat 1920 tarihinde Neriman ve 15 Şubat 1922 tarihinde Suzan doğmuştur.

Askeriye'den Emekli ayrılan Ecz.Ethem Özcan için artık serbest eczacı olarak gezginlik dönemi de başlamıştır.

10 Ekim 1924 tarihinde Osmaniye'de "Acıyarak ve esirgeyerek seven ve yardım eden anlamına gelen" Şefakat Eczahanesi'ni açmış ve 22 Mart 1925 tarihinde eşi Fethiye Hanımı kaybetmesi üzerine Osmaniye'de kalamayacağını düşünerek eczahanesini Mardin'e taşımıştır. 1 Aralık 1926 tarihinde 4 öksüz çocuğuna ithafen Öksüzade Eczahanesi adını verdiği eczanesini Mayıs 1930 yılına kadar çalıştırmıştır. Bölgede Şeyh Sait isyanının devamındaki olaylara bağlı olarak eczahanesini kapatmıştır.

1 Haziran 1930 tarihinde Ankara Kızılay'da,

1934 yılında İstanbul Kızılay'da , 1936 yılında Zonguldak Karamürsel ve Ereğli dispanserlerinde, 1937 yılında Zonguldak Kozlu'da, 1938 yılında Sinop Kilimli ve Sinop merkez dispanserlerinde , 1942 yılında Çankırı'da, 1943 yılında İstanbul Bakırköy Kızılay dispanserinde, 1944 yılında Darülaceze'de eczacı olarak çalışmıştır. 22 Eylül 1944 tarihinde İstanbul Üniversite'sinden 2. nüsha diplomasını almıştır. 1945 yılında Kızılay Cemiyeti'nden istifa ederek Ağustos 1945 yılında Beşiktaş'ta Nail Halit Tipi'ye ait Tipi Eczahanesi'nin mesul müdürlüğünü üstlenmiş ve bu görevi 1947 yılı sonuna kadar devam ettirmiştir.

Kırıkhan Dönemi

1946 yılında kızı Suzan, Kırkhan esnaflarından olan Abdo Taş ile evlenip Kırkhan'a yerleşmiş. Kızı 1948 yılında Kırkhan'ın tek eczahanesi olan Ecz.Misak Giragos Mamukyan'a ait Halk Eczahanesi'nin satılacağını duyunca durumu babasına bildirmiş ve 01 Ocak 1949 tarihinde Ecz.Ethem Özcan Halk Eczahanesi'ni 5.000.-TL satın alarak eczahanesinin adını huzura kavuşturdu düşüncesiyle SELAMET Eczahanesi olarak değiştirmiştir.

Ecz.Misak Giragor Mamukyan 1905 yılı Şam Eczacılık Okulu mezunu olup aynı zamanda Ecz.Ethem Özcan'ın da öğrencisidir. Eczacı Misak Girogor Mamukyan Halk Eczahanesi Ecz.Ethem Özcan'a devrettikten sonra Suriye'ye yerleşmiş ve orada vefat etmiştir. Çocukları halen Suriye'dedir.

Ecz.Ethem Özcan Selamet Eczahanesi'ni çalıştırdığı süre içinde

	Reçete	Hasılat
1949 Yılında	19.421	55.542 TL
1950 Yılında	14.373	49.768 TL
1951 Yılında	14.601	67.207 TL
1952 Yılında	20.114	118.717 TL
1953 Yılında	30.011	117.579 TL
1954 Yılında	31.802	98.605 TL
1955 Yılında	24.200	110.018 TL

1956 Yılında	40.613	196.600TL
1957 Yılında	58.733	255.387TL

reçeteleri yapmış ve bu hasılatları elde etmiştir. Bu reçetelerin ve hasılatların büyük çoğunluğunu Kırıkhan Belediyesi'nden yapmıştır..

Yine Ecz.Ethem Özcan'ın kırmızı kaplı not defterinden ilginç bulduğum notları şöyle sıralayabilirim.

**Kırıkhan'daki evinin su saati numarasının 373 olduğunu,

**Selamet Eczahanesi'nin su saati numarasının 345 olduğunu,

**Cemiyete 01 Haziran 1936 tarihi ve 293 sicil No'su ile kayıt olduğunu,

**166 lira 27 kuruş emekli maaşı olduğunu,

**İlaç kar hadlerinin;

**Tekel maddelerinde (Malt, Alkol vs.)%10

**Çocuk Gıda maddelerinde %10

**Muhtarzarlarda %25

**Droklarda %30

**Malzemelerde %30

**Edavatta %30

**Yağlarda(Balık yağı vs.) %40

**Dedetede %15 olduğunu,

** Rumi yılı miladi yıla çevirme tablosunu,

** Eski ölçü birimlerini yenilerine çevirmek için hangi katsayılarla çarpılması gerektiğini,

**Doktorların ilaç satmasının 04 Nisan 1955 tarih 3292 sayılı yazıyla yasaklandığını,

**10 Ocak 1954 tarihinde 3436 no ile Hürriyet Gazetesi'ne abone olduğunu,

**Kızılay Cemiyeti'ne 1930 yılında 21 Sicil no ile üye olduğunu,

**1955 yılında 2890 TL vergi ödediğini,

**1955 yılında bir otomobilin 8.000 TL olduğunu,

**Adana'dan İstanbul'a motorlu trenlerin Pazar, Pazartesi, Çarşamba ve Perşembe günleri olduğunu öğrendiğimiz, hayatındaki tüm önemli noktaları kendi tuttuğu notlarla, adeta kendi hayatını kaleme alan Ecz.Ethem Özcan, 1959 yılının Şubat'ına kadar Kırıkhan'ın tek ve ilk müslüman eczacısı olarak

eczacılık mesleğini sürdürmüş. Şubat ayı ortalarında iç kanama geçirip uçakla İstanbul Haseki Hastanesi'ne kaldırılmış ve 26 Şubat 1959 tarihinde, 78 yaşında vefat etmiştir.

Sizi eczacılık tarihindeki ölümsüzler kervanına katabilmem için bıraktıklarınızdan dolayı şükranlarımı sunuyorum. Ruhunuz şad olsun sayın meslektaşım Ecz.Ethem Özcan.

KAYNAKÇA

1. Ekmeleddin İhsanoğlu:Suriye'de Modern Osmanlı Sağlık Müesseseleri, Hastaneler ve Şam Tıp Fakültesi- Ankara 1999
2. Prof.Dr.Turhan Baytop: Türk Eczacılık Tarihi İstanbul 1985
3. Ecz.Naşit Baylav: Eczacılık Tarihi İstanbul 1968
4. Prof.Dr.Emre Dölen:Ligor Bey ve Nazari ve Ameli Fenn-i İspançiyari dersleri" adlı kitabı İstanbul 2000
5. Ecz.Remzi Kocaer: 1949-196 Eczacılık Almanakları
6. Gülnur-Mert Sandalcı: Belgelerle Eczacılık Tarihi Şişeler II İst.2001
7. Bursa Belediyesi 1921 maaş defteri
8. T.E.B 1956 4.Bölge Adana Eczacı Odası üyelik kaydı dosyası
9. Ecz.Ethem Özcan'ın günlüğü
10. Suzan Taş'ın anıları